

ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ТА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ НА ПРОЦЕС НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНИ

Досліджується проблема єдності сучасної української нації та чинників національного консолідаційного процесу. Здійснено оцінку характеру впливу основних внутрішньополітичних та зовнішньополітичних консолідаційних чинників у період державної незалежності України. Обґрунтовується необхідність створення загальноприйнятої методологічної моделі, яка б узагальнювала та інтегрувала теоретичні напрацювання науковців щодо консолідаційної проблематики з урахуванням впливовості як внутрішньополітичних, так і зовнішньополітичних чинників на цей процес.

Ключові слова: консолідація, нація, національна ідея, держава, громадянське суспільство, національна еліта, демократизація суспільства, суб'єкти міжнародних відносин, міжнародні організації, діаспора.

Oksana Paszkowa. Wpływ czynników zewnętrznych i wewnętrznych na proces konsolidacji narodowej Ukrainy.

Artykuł jest poświęcony problemowi jedności współczesnego narodu ukraińskiego i zbadaniu czynników narodowego procesu konsolidacyjnego. Dokonano w nim oceny najważniejszych wewnętrznych i zewnętrznych czynników politycznych, które mają wpływ na jedność narodu w okresie niepodległości państwowej Ukrainy. Autorka zwraca uwagę na konieczność stworzenia ogólnie przyjętego modelu metodologicznego, który integrowałby i uogólniał teoretyczne opracowania naukowców z problematyki konsolidacyjnej.

Słowa kluczowe: konsolidacja, naród, idea narodowa, państwo, społeczeństwo obywatelskie, elita narodowa, demokratyzacja społeczeństwa, podmioty stosunków międzynarodowych, organizacje międzynarodowe, diaspora.

Oksana Pashkova. Влияние внутривполитических и внешнеполитических факторов на процесс национальной консолидации Украины.

Исследуется проблема единства современной украинской нации и факторов национального консолидационного процесса. Осуществлена оценка характера влияния основных внутривполитических и внешнеполитических консолидационных факторов в период государственной независимости Украины. Обосновывается необходимость создания общепринятой методологической модели, которая бы обобщала и интегрировала теоретические наработки ученых по консолидационной проблематике, с учетом влияния как внутривполитических, так и внешнеполитических факторов на данный процесс.

Ключевые слова: консолидация, нация, национальная идея, государство, гражданское общество, национальная элита, демократизация общества, субъекты международных отношений, международные организации, диаспора.

Oksana Pashkova. Impact of Domestic and Foreign Political Factors on the Process of Ukrainian National Consolidation.

The article deals with the problem of the modern Ukrainian nation unification and the factors of national consolidation process. The estimation of the influence character of the basic domestic and foreign political consolidation factors in the period of Ukraine's Independence has been accomplished. The necessity for creation of the conventional methodological model that could synthesize and integrate theoretical work of scholars on consolidation issues, taking into account the influence of both internal and external factors on the process of national consolidation Ukraine, has been demonstrated.

Key words: consolidation, nation, national idea, state, civil society, national elite, democratization of the society, subjects of international relations, international organizations, diaspora.

Загальновідомо, що в суспільстві, в якому відсутня єдність, а різні верстви населення та політичні сили керуються протилежними ціннісними настановами, неминуче виникають проблеми в усіх сферах життєдіяльності. На жаль, характерними особливостями сучасного українського суспільства є домінування деконсолідаційних тенденцій над консолідаційними та розбалансованість ціннісно-нормативної системи. Адже, з одного

боку, транзитна модель соціальної поведінки вийшла за межі традиційного конформізму, а з іншого — вона ще не відповідає потребам нової системи цінностей, орієнтованої на свободу вибору.

Водночас, незважаючи на те, що останнім часом можна зустріти ряд праць, де науковці все частіше наголошують, що поліетнічні суспільства витісняють моноетнічні, що національна культура та національна ідентичність втрачають свої особливості й варто очікувати витворення так званих «гомогенних націй», все ж таки, з іншого боку, в умовах розвитку глобалізації та посилення процесів міждержавної залежності поняття етносу та поняття нації, національної ідентичності, та, особливо, національної консолідації залишаються важливими елементами підтримки суспільної єдності, адже нації формують потужні спільноти і додають змісту в розвитку сучасним державам, як на пострадянському просторі, так і в сучасній Європі.

Варто наголосити, що нації є вічними, вони завжди залишатимуться основою розвитку людського суспільства, нації не зникають, є лише періоди їх розквіту чи занепаду, проте вони постійно відроджуються. Водночас надважливу роль у політичному житті всіх держав відіграє саме націєоб'єднавчий процес, який базується на основі політичного консенсусу, адже історичний досвід розвитку держав свідчить про те, що без національної консолідації неможливо досягти ключових стратегічних цілей у діяльності нації та держави. Це необхідна умова для стабільного політичного розвитку, впровадження реформ, стабілізації економіки та подальшого національного розвитку.

Український науковець А. Колодій, досліджуючи процес національної консолідації України, зауважує, що «... підвищення національної консолідації є одним із важливих завдань, яке треба виконати, щоб загрози безпеці не йшли, принаймні, від слабозгуртованого, роз'єданого українського суспільства. Варто було б передбачити заходи, спрямовані на зміцнення національної єдності та виховання патріотизму (за допомогою історичної освіти, святкування визначних дат, національних міфів та символів, участі в різноманітних громадських акціях патріотичного змісту)» [1, с. 46].

Проблема національної, соціально-економічної, політичної консолідації українського народу є предметом уваги багатьох дослідників у контексті дослідження тих чи інших болючих питань сучасного українського державотворення. Зокрема, етнополітичні й державознавчі процеси, спрямовані на консолідацію українського суспільства, ґрунтовно аналізуються у працях В. Бабкіна, К. Вітмана, В. Євтуха, Ф. Канака, О. Картунова, І. Кресіної, І. Кураса, О. Майбороди, М. Михальченка, Л. Нагорної, В. Ребкала, Ю. Римаренка, М. Розумного, Л. Шкляра, М. Шульги та ін. Дискусія довкола цих проблем ще не завершена, оскільки ще не запропоновані переконливі шляхи їх вирішення.

Поняття консолідації сьогодні розглядається головним чином у літературі, присвяченій демократичному транзиту, де консолідація неодмінно пов'язується із процесом демократизації суспільств і домінуючими є два підходи до її вивчення: вона розглядається як певний етап у процесі демократизації перехідних суспільств і як тенденція, що протистоїть тенденції кількісного росту групи формальних демократичних держав, що полягає в посиленні демократичних інститутів і демократичної практики в кожній із країн, а також у зміцненні міждержавних зв'язків у співтоваристві демократичних націй.

Науковий термін консолідація (від лат. *consolidatio* — зміцнення, згуртування) означає форму політичних відносин, що виражає об'єднання суб'єктів політики з метою досягнення загальних цілей на основі спільних принципів взаємовідносин. Політична консолідація як форма політичних відносин між суб'єктами політики виникає на основі розвинених політичних потреб подолання вузькості існуючих і розвитку нових зв'язків, виникнення нових політичних організацій, що потребують входження у політичну систему і розгортання політичної діяльності, формування нових політичних завдань, захисту від реакційних, деструктивних сил, при втраті контролю за політичною ситуацією і необхідності налагодження політичного функціонування з метою встановлення стабільності в суспільстві та ін. [2, с. 67].

Досить поширеним у сучасній політичній науці є підхід Ф. Шміттєра, який визначає суть процесу консолідації як вибір, що веде до формування сукупності правил політичної гри, у найкращому випадку домовленостей, які є результатом взаємної згоди [3]. Ключовою дилемою консолідації в даному контексті є питання про той набір інструментів, методів, засобів, з якими політики можуть погодитися, а громадяни побажають підтримати. Інакше кажучи, мова йде про певну згоду щодо певного набору правил політичної поведінки, діяльності, використання яких розв'язало би виникаючі соціально-політичні конфлікти і, взагалі, заповнило б первинний концептуальний вакуум. Цей підхід є актуальним і важливим унаслідок того, що українське суспільство, по-перше, є суспільством конфліктним, по-друге, є суспільством з високим рівнем невизначеності в соціально-політичній і духовній сфері.

В Україні, як і в більшості пострадянських держав та трансформаційних суспільств, процес національної консолідації зазнає впливу як із сфери внутрішньополітичних, так, і зовнішньополітичних чинників. Водночас Україна отримала в спадок значну кількість проблем, які ускладнюють цей процес, зокрема, це етнонаціональні та соціокультурні розбіжності та проблеми.

У цьому контексті необхідно враховувати досвід європейських країн, практика яких доводить, що досягти успішного розвитку нації, гармонізації міжнаціональних та міжетнічних стосунків можливо лише проведенням послідовної демократичної державної етнонаціональної політики.

Загальновідомо, що питання національної консолідації пов'язане, перш за все, із консолідацією національної еліти. Тому українська еліта повинна стати вмілим модератором консолідаційного процесу. Але для цього необхідно подолати принаймні дві деструктивні новітні політичні установки на рівні політичної еліти сучасної України:

- маніпулювання етнокультурними та соціокультурними розбіжностями в логіці політики;
- пасивність, бездіяльність держави в міжнаціональній сфері.

Водночас найпотужнішим внутрішньополітичним чинником у консолідаційному процесі нації є національна ідея, яка утворюється в період переростання нації етнічної в націю політичну та існує як комплекс ідей стосовно державотворення, і, фактично, є суспільною ідеологією, що відображає багатопланові інтереси усіх національностей, які творять політичну націю і адекватну їй державу. Ця консолідуєча суспільна ідеологія спирається на цінності, що забезпечують соціально-політичну консолідацію суспільства. Таким чином, національна ідея постає сукупністю уявлень та поглядів щодо консолідації нації навколо спільної мети — здобуття політичної незалежності, побудови громадянського суспільства, процесом політичного самопізнання та самореалізації. З одного боку, національна ідея віддзеркалює право нації на самовизначення, а з іншого — визначає місце нації у загальнолюдській спільноті, передбачає утвердження в суспільстві загальнолюдських цінностей. Тому національна ідея — це, по-перше, своєрідний національний ідеал, сукупність народних прагнень до кращої організації життя, по-друге — ставлення людини до цього ідеалу, а по-третє — орієнтація на досягнення консолідації нації та суспільства.

Національна консолідація, на нашу думку, має свої якісні стани. Мова йде про визначення етапів національної консолідації суспільства на основі національної ідеї як одного з її консолідуєчих чинників.

Перший етап ми визначаємо як консолідацію-адаптацію, коли інтеграція й диференціація в зміні свого співвідношення сприяють пристосуванню й організації до нових умов або до умов, що змінилися. Це такий рівень взаємодії системи й середовища, коли і та, й інша змінюються в малих масштабах, причому кожна з них зберігає свою якісну визначеність. Адаптація не викликає принципових змін у системі. Система реагує в цьому випадку певною перебудовою своїх елементів у зв'язку з так званою стратегією адаптації, тобто кодом поведінки й реагування на середовище, характерним для даної системи.

Що стосується проблеми, пов'язаної із впливом національної ідеї на розбудову українського суспільства, політичних і соціальних інститутів, то їх взаємодія на початковій своїй стадії

реалізується як адаптація через інтеграцію-диференціацію. Нові засади національної ідеї сприймаються кожним політичним інститутом або соціальною спільністю диференційовано, залежно від характеру групового, інституціонального інтересу.

Загалом адаптація нових або раніше невідомих ідеологічних стереотипів до суб'єктів відтворює процес інтеграції-диференціації. Національна ідея як певна ціннісна система, яка адаптується, одночасно ніби розвивається, коли її елементи й сюжети інтегруються в інші групи й інституціональні стереотипи. Разом з тим вона знаходить і внутрішню цілісність, зіштовхнувшись із досвідом великої кількості суб'єктів та інститутів. Це вже цілісність, виведена не чисто логічним шляхом, а шляхом емпіричним, соціально диференційованим.

Коли інтеграція-диференціація формують певний подібний стан організації або системи, характерний для інших організацій і систем, у рамках їхньої безлічі ми виділяємо другий етап — консолідацію-ідентифікацію. Через ідентифікацію відтворюється взаємозв'язок політико-ідеологічного й політико-інституціонального процесів.

Ідентифікація як взаємодія національної ідеї з політичними та соціальними інститутами й соціальними суб'єктами політичного процесу є подальшим розвитком адаптації. В рамках адаптації відбувається свого роду «прищеплювання» нового наповнення національної ідеї політичним і соціальним суб'єктам. Утворюється збіг тенденцій еволюції суб'єктів, інститутів та ідеологічних сюжетів, коли ідейно-світоглядні орієнтації в початковій своїй стадії відповідають соціально-політичній природі носіїв даного світогляду. На стадії ідентифікації національна ідея й ментальні стереотипи освоюються політичними суб'єктами, стають повністю «своїми», доповнюючи соціально-політичну природу суб'єктів.

Третій етап ми визначаємо як консолідацію-трансформацію, коли інтеграція-диференціація докорінно змінюють систему і досить істотно трансформують її природу. Це завершальний етап взаємодії через інтеграцію-диференціацію соціально-політичних інститутів і національної ідеї, коли докорінно в результаті даної взаємодії змінюється і те, й інше. Трансформація — це взаємно стимулюючі моделі національної ідеї як загальної національно-суспільної мети та зміни соціальної дії громадян держави, з одного боку, і модель функціонування політичних та соціальних інститутів, що характеризується їх об'єднанням для досягнення цієї спільної мети (національної ідеї) на основі спільних принципів взаємовідносин, з іншого.

Національна ідея в результаті настільки модифікує соціально-політичні інститути, що вони починають реалізовувати принципово інші функції. У цьому випадку національна ідея може розглядатися не тільки як чисто ідейний вплив, але і як політична дія, ідейно вмотивована. Однак трансформуватися з різних причин може й сама національна ідея. Вона може реалізуватися і як факт, і як певна інтелектуально-світоглядна тенденція. Національна ідея — це вже трансформація.

Сьогодні можна вести мову про досягнення в українському соціумі консолідації-адаптації, яка пов'язана з масовим усвідомленням неможливості реставрації колишньої політичної системи. На думку автора, таку адаптацію-консолідацію можна визначити як більш-менш нейтрально — негативно-позитивну. Позитивно те, що більшість громадян розуміє, що політичному курсу (на демократизацію, побудову правової держави та громадянського суспільства тощо) і в глобальному плані, і з погляду психологічного стану суспільства немає альтернативи. Відбувся глобальний психологічний перелом у суспільній свідомості більшості українських громадян на користь європейських цінностей.

Водночас вирішення проблеми національної консолідації України якісно пов'язане із розвитком громадянського суспільства, зокрема, із діяльністю громадських організацій та політичних партій, які мають вирішувати загальносуспільні проблеми та адекватно реагувати на виклики сьогодення. Загальновідомо, що носієм національно-державних інтересів як інтересів всезагальних є держава. Саме вона виступає як представник нації, як виразник інтересів суспільства. Інтереси державні і національні розходяться, коли держава відстоює корпоративно-егоїстичні, а неспільні інтереси, коли загострюються суперечності між державою і громадянським суспільством. Український дослідник В. Пироженко, розглядаючи питання

національної консолідації, наголошує, що «... сильна, суверенна й демократична держава — це необхідна, хоча й недостатня передумова для вільного вибору засобів вирішення проблеми об'єднання громадянської нації, підбору світоглядних, політичних і культурних цінностей, за якими в українському суспільстві може бути досягнута загальнонаціональна згода. Але провідна тенденція світової політики полягає саме в обмеженні суверенітету, й, будучи вбудованою в міжнародні відносини, Україна не зможе ігнорувати цю тенденцію» [4, с. 142].

Нація, демократія, держава — самостійні цінності. Кожна з них гідна поваги. Однак час від часу вони вступають у конфлікти, тому виникає необхідність узгодити національне самоствердження з ідеалами демократії. А вирішення цього завдання, на нашу думку, є можливим лише у форматі національної ідеї. Як і питання державної мови. Адже, знову повертаючись до досвіду ряду європейських країн, варто констатувати, що єдина державна мова завжди діє консолідуюче на суспільство. На жаль, в Україні питання єдиної державної мови виступає джерелом постійних протиставлень для різних політичних сил та свідомо наповнюється політичним спекуляційним змістом.

Проблемне поле досліджуваної проблеми також, на нашу думку, актуалізує питання впливу зовнішньополітичних чинників. Варто, зокрема, зазначити, що останнім часом вплив суб'єктів міжнародних відносин на міжнаціональні процеси та національну консолідацію в Україні став більш помітний.

Як наголошує С. Федуняк, суб'єкти міжнародних відносин відстоюють власні національні чи корпоративні інтереси, розглядаючи процес національної консолідації в Україні насамперед крізь призму утвердження власних інтересів. Вони діють на окремі сегменти національної свідомості, зокрема, західноєвропейські держави намагаються зміцнювати демократичну складову процесу консолідації, Росія натомість намагається посилити авторитарні основи української свідомості [5, с. 59].

Досліджуючи дану проблему, на нашу думку, варто звернути основну увагу на діяльність міжнародних організацій, держав та етнічних батьківщин національних меншин та діяльність української діаспори.

У питанні суб'єктів міжнародних відносин як зовнішньополітичних чинників можна виділяти міжнародні організації, які доволі позитивно впливають на процес національної консолідації в сучасній Україні. Адже протягом останнього часу міжнародні урядові і неурядові організації сприяють розвитку громадянського суспільства в Україні завдяки активній підтримці різноманітних соціально-економічних, освітніх та культурних проєктів як на державному, так і на місцевому рівнях.

Загалом характерним для сучасних неурядових організацій є зростання кількості учасників, розширення географії дії, посилення політичного впливу, розширення спектру вирішуваних питань, а також зростання довіри серед громадян. Зокрема, є дані, що у Німеччині, Великобританії та Франції населення в п'ять разів більше довіряє неурядовим організаціям, ніж уряду цих країн.

Варто зауважити, що значна кількість проєктів міжнародних організацій, що реалізуються в Україні, зосереджують основну увагу на регіонах, які демонструють соціокультурні розбіжності. І на основі спільних проєктів місцевих громад та комунікації між ними сприяють консолідуючим процесам в нашій державі. Як наголошує професор Л. Хижняк, міжнародні організації, зокрема ОБСЄ, ПРООН, Агентство США з міжнародного розвитку, ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку), Світовий банк та ін., підтримуючи різні національні проєкти в Україні, позитивно впливають на подолання «дефіциту національної солідарності» в українському суспільстві, сприяють національній консолідації суспільства через реалізацію соціальних проєктів, спрямованих на зміцнення соціальної та міжнаціональної злагоди у суспільстві [6, с. 71]. Також в Україні діє багато міжнародних програм, спрямованих на налагодження міжкультурної та міжнаціональної взаємодії, підтримки інтеграції в українське суспільство раніше депортованих народів (кримські татари), зокрема, — це Програма розвитку та інтеграції Криму (ПРІК) ПРООН, а також

підтримка громадських організацій, які сприяють етнонаціональній консолідації. Більшість організацій національних меншин України активно співпрацюють із різними міжнародними організаціями. Матеріали українських ЗМІ свідчать про підвищення активності міжнародних організацій в етнополітичній сфері, зокрема, у питаннях захисту прав національних меншин та корінних народів, збереження національної культури, пошуку шляхів національної консолідації в Україні.

Зрозуміло, що вплив міжнародних організацій на процес національної консолідації в Україні не є визначальним, однак значною мірою їх діяльність надає динаміки цьому процесу, і водночас демонструє позитивні приклади національної консолідації інших держав світу.

А загалом думка про те, що саме поліетнічність держави часто виступає позитивним чинником для розвитку міждержавних відносин, не викликає сумніву, адже, аналізуючи результати візитів президентів інших держав в Україну за останні кілька років, можна стверджувати, що фактично здебільшого порушувалось питання міжнаціональних відносин. Уже традиційним стає розгляд цього питання під час візитів до України президентів таких держав, як Польща, Росія, Угорщина, Румунія, Німеччина, Греція, Ізраїль та ін.

Міжнаціональні відносини впливають не лише на внутрішньополітичні процеси держави, а й значною мірою на розвиток зовнішньополітичної діяльності, а в окремих випадках виступають одним із важливих чинників під час налагодження міжнародної співпраці. Питання міжнаціональних відносин активно розглядається в країнах європейського регіону, що пов'язано насамперед із процесами європейської інтеграції, найважливішим з яких є розширення Європейського Союзу. Саме досвід держав Центральної та Східної Європи, які вже стали членами ЄС в 2004 р., можна вважати найактуальнішим для вдосконалення українського законодавства у сфері міжнаціональних відносин.

Водночас доволі помітними залишаються зовнішньополітичні впливи інших держав в Україні. Значно активізується вплив окремих етнічних батьківщин національних меншин України, зокрема, це можна спостерігати в політиці Румунії, Угорщини та Росії. У даному контексті національні меншини використовують як інструмент забезпечення власного інформаційного, культурного та політичного домінування в окремому регіоні.

Наприклад, конфліктний характер демонструє ситуація в Чернівецькій області, з огляду на вимогу певних політичних сил про перегляд кордонів між Україною та іншими державами, які межують з Чернівецькою областю. Так, за результатами проведеного в області соціологічного дослідження у 2002–2003 роках, кількість респондентів, які висловлюються за зміну кордонів, зростає у 2003 р. вдвічі (2002 р. — 8,4%, 2003 р. — 17,0%). У «Стратегії національної безпеки Румунії» зазначається, що в галузі зовнішньої політики вона підтримуватиме румунські громади за кордоном для збереження їхньої національної, культурної та духовної ідентичності й відстоювання їхнього права на румунську самоідентифікацію [7, с. 244]. Серед громадських організацій Румунії, діяльність яких передбачає підтримку зв'язків із діаспорою, найактивніше діють «Румунська культурна фундація» та рух «За Бессарабію і за Буковину». Ці організації ініціюють різноманітні політичні акції на підтримку румунської меншини в Україні.

Так зване питання «захисту співвітчизників» залишається одним із вразливих і одночасно одним із ключових чинників політики Росії щодо країн СНД. У «Федеральній программе по піддержке соотечественников за рубежом» йдеться про те, що Росія, у разі порушення прав співвітчизників, має намір використовувати всі міжнародно визнані заходи для їхнього захисту. Якщо враховувати невизначеність терміну «співвітчизники» і часте його трактування як «російськомовне населення», то це відкриває широкі можливості для втручання у внутрішні справи інших держав загалом, і для впливу на консолідаційний процес зокрема.

Варто погодитися із Г. Редькіною, що нав'язлива, наполеглива зовнішня політика Росії, впливаючи насамперед на російськомовне населення України, була спрямована на консервування російського компонента української національної свідомості. Системне втручання Росії у справи України справляє істотний вплив на розвиток України. Потрібно

наголосити, що, зважаючи на історичні особливості формування української нації, російський чинник та його носії ще справлятимуть помітний вплив на українське націєтворення [8, с. 44].

Помітне посилення уваги Москви до російської діаспори в Україні, особливо до тієї частини, яка об'єднана у різноманітні рухи, громадські організації та осередки. Як наслідок, впливовим чинником на розвиток внутрішньої ситуації в окремих регіонах Української держави є поступова активізація політичних елементів, які посідають відверто проросійську, а інколи — антиукраїнську позицію. Серед найвідоміших та найактивніших проросійськи налаштованих організацій та рухів виокремлюють ті, які діють переважно в АРК, а саме: Міжнародна молодіжна корпорація «Прорив», «Координаційна рада російських співвітчизників Криму», «Міжнародна асоціація молодіжних організацій російських співвітчизників», «Російська громада Криму», «Російський молодіжний центр Криму», «Російський культурний центр» та ін. [9, с. 82].

Варто зазначити, що доволі позитивно на процес національної консолідації України впливають організації української діаспори. Наприклад, важливим завданням українських громадських організацій Канади, Америки, країн ЄС сьогодні є підготовка рекомендацій для урядових інституцій щодо форм і напрямів співробітництва з Україною, розвиток та розширення міждержавних відносин. Українська держава повинна максимально використати цей чинник у своїй зовнішній політиці.

Загалом сучасні інтеграційні процеси на території Європи активно сприяють зростанню ролі етнополітичних процесів, зокрема, із розширенням прикордонної та міжрегіональної співпраці (наприклад, спрощений візовий режим із Республікою Польща).

Ефективний та позитивний розвиток вищезазначених процесів вимагає постійної уваги та нових теоретичних розробок і, безумовно, нових підходів у системі державної влади усіх рівнів в Україні. Водночас важливе значення має сприяння України добровільній інтеграції зарубіжних українців у політичне та соціально-економічне життя країни проживання і збереження та розвиток їхньої етнокультурної самобутності. Можна констатувати, що великий потенціал українства світу не використовується повною мірою сьогодні в інтересах нашої держави.

Як бачимо, окреслені питання є доволі складними та неоднозначними, багато питань залишаються відкритими та дискусійними тому, що сучасне українське суспільство є вкрай неконсолідованим. Це спостерігається на всіх рівнях суспільства, у тому числі — на рівні політичних еліт, у ситуації пріоритету регіональної ідентичності над ідентичністю загальнонаціональною, в сучасній мовній політиці та культурній ідентичності загалом. Тому, щоб не допустити подальших деструктивних тенденцій, зберегти політичні здобутки та спрогнозувати майбутнє, необхідна, на нашу думку, свідома робота щодо національної консолідації на рівні держави, суспільства, і науковців.

На жаль, варто наголосити, що нова соціальна й економічна політика в Україні супроводжується погіршенням матеріального становища її населення, а процес національної консолідації накладається на соціальну структуру перехідного, трансформаційного типу. Саме тому вектор суспільного розвитку і досі не визначився в достатній мірі, не визначеними залишаються і політичні інструменти й інститути консолідації. Також варто визнати, що на сучасному етапі українського державотворення та націєтворення нівелюється та не розвивається консолідуючий потенціал основних вищеперерахованих внутрішньополітичних чинників національної консолідації, зокрема, національної ідеї та мови.

Щодо зовнішньополітичних чинників, зокрема, політики окремих держав та міжнародних організацій, варто підкреслити їх значний вплив на процес національної консолідації України, хоча потрібно визнати, що вони не можуть кардинально впливати на цей процес, і водночас їх вплив має суперечливий характер у сфері національної консолідації. Адже, якщо міжнародні організації, в переважній більшості, надають позитивну динаміку та досвід в розв'язанні цієї проблеми в Україні, то окремі держави через етнополітичні партії та організації національних меншин справляють деконсолідуючий вплив.

У зв'язку із цим особливо актуалізується питання про створення теоретичної моделі соціально-політичної консолідації. Дану модель необхідно теоретично вписати в ті соціокультурні та економіко-політичні параметри, які характерні для сучасного етапу націєтворення з обов'язковим урахуванням консолідаційного та деконсолідаційного впливу внутрішньополітичних та зовнішньополітичних чинників та досвіду європейських країн. Виконання зазначеного завдання, на нашу думку, значно посприє виробленню ефективної державної етнополітики в сучасній Україні.

1. *Колодій А. Ф.* Національний вимір суспільного буття / Колодій А. А. – Львів : Астролябія, 2008. – 368 с.
2. *Дзюбка І. С.* Політологія / І. С. Дзюбка, В. Ф. Панібудьласка. – К. : Вища школа, 1993. – 271 с.
3. *Шмиттер Ф.* Размышление о гражданском обществе и консолидации демократии / Ф. Шмиттер // Полис. – 1996. – № 5. – С. 16–27.
4. *Пироженко В.* Національна консолідація в умовах обмеження державного суверенітету / В. Пироженко // Політичний менеджмент. — 2006. – № 6. – С. 128–143.
5. *Федуняк С.* Вплив зовнішніх чинників на процес консолідації української нації / С. Федуняк // Агора. Подолання розбіжностей – розвиток особливостей. – К. : Стилос, 2006. – Вип. 4. – С. 58–65.
6. *Хижняк Л.* Роль міжнародних організацій у національній консолідації України / Л. Хижняк // Наукові праці. Серія «Політичні науки». – 2007. – Т. 69, Вип. 56. – С. 68–72.
7. *Парфенов О.* Основні аспекти зовнішньої політики Румунії стосовно етнічних румунів в Україні / О. Парфенов // Наукові записки ІПіЕНД. – 2003. – Вип. 24. – С. 242–258.
8. *Редькіна Г.* Зовнішні впливи на Україну в умовах державної незалежності / Г. Редькіна // Сучасна українська політика. – 2010. – Вип. 21. – С. 42–52.
9. *Крисаченко В. С.* Етнополітична стабільність України в міжнародному контексті / В. С. Крисаченко // Стратегічна панорама. – 2009. – № 4. – С. 79–87.